

го», нав'яни Шопенгауэром. Но вліяніе Руссо було не меншим, Руссо був єго первою любовью і, отрекаючись від столь багатьох увлечень і привязаностей, єго Руссо він не отрекався ніколи.

Чим — же був для Толстого Руссо. Тільки — ли апостолом «опрощення», отказа від «культури»? Такою вважається. Руссо відмінно разділив судьбу Толстого: никого, кажеться, так не «упрощають» і не опошлюють, як их обоих. Істинний, умопостигаємий, «ідеальний» Руссо, — відображення не отрицання, а утверждження личного начала. Конфлікт Шопенгауера і Руссо по сущності — то же саме, що конфлікт Будди і св. Франциска.

По чоловіческому разуменню, або — або. Або «мір як воля і представлення», або — «Ісповідання в'яри Савойського викарія». Або «Нирвана», растворення Я во Всеединому, т. е. отрицання личного безсмертя, або — августинський град Божий, единення чистих душ в їх любви до личному Богу. **Разумне** примирення одного з другим ісключается. Разум требує вибора. А в то же время чоловіческе сознаніе в теченні віков мучително и настойчиво домогається какого-то синтеза — «Разума» и «сердца», або пользуясь древними терминами, сей час відновленними, хоча в ні скілько іншо значеній, — освобождення «духа і души». Толстой цього духовного опыта не пережив. Но якщо взглянути на все єго творчество в світі удивительної бунінської легенди, стане ясно, що іменно до цьому опыта єго вів.

П. Бицилли.

Charles Plisnier. — Faux Passeports.—Editions Correa.—Paris. Р. 339.

Автор «Фальшивих Паспортів» — бельгієць Пліньє — був кандидатом ще в прошлом році на отримання премії Гонкуровів, за роман «Браки». Отчасти в порядку компенсації за минуле, почетнійше во Франції літературне оточіння було присуджено Пліньє в цьому році за «Фальшиві Паспорти», — працю відмінно слабке, по єдинодушному відзиву критики, чим «Браки».

«Фальшиві Паспорти» принадлежать до жанру літератури, який може бути названим **романізованим репортажем**: в цьому жанрі пишуть свої «романи» і небезпізвестні брати Таро. Пліньє описує реально бывше і пережите, але вносить в описання витворів, — не завжди руководячись при цьому одними літературними вимогами. «Тот, хто в цій книзі говорить «я», хотів би зберегти нікому таємницю», — передує автор в підписанні им предисловії. «Роль романіста не може состояти в тому, щоб давати лицю об'єктивному любопытству, і ще менше, — щоб указувати поліції або партійним комітетам живих людей, виведених в качестві дійсних лиць произведень», — додає автор іншою неожиданно.

«Фальшиві Паспорти» — собрание новелл, присвяченіх «воспомінанням агітатора», члена комуністичної партії из лівої опозиції. Дійствуючі в окремих новеллах лица — подвижники і святі, іконізовані: іспанська аристократка Пілар, сближившася з терористом Морером і возвращаючись до «своїх», коли Іспанія стане

вится республикой и казнят ея возлюбленного; гибнущая на висълицѣ болгарская заговорщица Дитка; итальянская коммунистка Карлотта; напонец, центральная фигура крупнѣйшаго очерка — твердокаменный большевик, безжалостный и «святой» — Егор.

Чертами своего характера и эпизодами жизни, рассказанными автором, Егор Вижняцин является как бы псевдонимом Георгія Пятакова. Усмотрѣнем автора, однако, Егор оказывается участником августовского процесса 17 — Зиновьева - Каменева, тогда как Пятаков, как известно, был судим вмѣстѣ с Радеком, Сокольниковым и др. в январѣ. Это один из многих примѣров того, как в произведеніи, в котором художественность приближается иногда к фотографичности, — репортаж превращается в «роман».

Тѣм не менѣе, если брать «Фальшивые Паспорта», как произведеніе литературы, — книгу надо признать внутренне правдивой. Она не отягчена морально - дидактическими разсужденіями и дает живое изображеніе революціоннаго и, в частности, большевистскаго комплекса. Здѣсь нѣт «сатанинскаго» изображенія зла, а есть изображеніе конфликта между добром и злом, который даже у геронического большевика разрѣщается в побѣдѣ безпощадной жестокости над человѣчностью.

Революція, как она представляется даже тонко чувствующему интеллигенту, обожающему Моцарта, — и в этом трагедія и революціи, и революціонера! — «не дозволяет быть справедливым». «Жертва жизнью ради интересов партії» — вѣшь, распросстраненная не только среди коммунистов. Коммунистическая «мораль» требует другого: — «Остаться жить, пожертвовав своею мыслью, — вот гдѣ начинается преданность партії». «Существуют большія цѣнности, чѣм истина», — партія, Интернаціонал! Ибо для коммуниста не существует истины и справедливости самих по себѣ; существует лишь классовая истина и справедливость, и коммунизм к тому и призван, чтобы создать условія торжества всеобщей справедливости, — утверждает правовѣрный коммунист.

Коммунист чужд вѣры в личное бессмертіе, но в существованіе опредѣленной миссіи у партіи — он вѣрит, и ради престижа и поддержки партійной дисциплины, коммунист не остановится перед уничтожением и разстрѣлом даже близкайшаго друга или брата. Так поступал Егор Вижняцин, бывшій и под Свіяжском, и в бою с Антоновым под Тамбовом. Так же поступили и с самим Егором — в новеллѣ Плініе, и с осужденными по процессу «17», «16», «21» и др. — в реальной дѣйствительности.

Не будем искать биографической или автобиографической правды в «Фальшивых Паспортах». Удовольствуемся тѣм, что автор говорит: «Чѣм больше я восхищаюсь этим героизмом, тѣм глубже ощущаю его ужас»...

М. Вишняк.

Thomas Mann. — Avertissement à l'Europe. — Préface d'André Gide. — NRF.

Выдающійся писатель, увѣнчанный литературной преміей Нобеля, Томас Манн нисколько не был склонен заниматься активной политикой. Он признается, что и не представлял себѣ, чтобы на старости лѣт ему, художнику по призванию и ремеслу, пришлось очутиться в гуще политических событий и даже среди политических эмигрантов.